O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG’LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGINI
FARG‘ONA JAMOAT SALOMATLIGI TIBBIYOT INSTITUTI
“JAMOAT SALOMATLIGINI SAQLASHDA ZAMONAVIY KIMYO FANLARI INTEGRATSIYASI”
mavzusidagi

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari
Farg‘ona, 2023-yil 18-dekabr

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И ИННОВАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН
ФЕРГАНСКИЙ МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ ОБЩЕСТВЕННОГО ЗДОРОВЬЯ

Материалы международной научно-практической конференции по теме
«ИНТЕГРАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ ХИМИЧЕСКИХ НАУК В ОХРАНЕ ОБЩЕСТВЕННОГО ЗДОРОВЬЯ»

Фергана, 18 декабря 2023 года

MINISTRY OF HEALTH OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
FERGHANA MEDICAL INTITUTE OF PUBLIC HEALTH

Materials of the international scientific and practical conference on the topic

"INTEGRATION OF MODERN CHEMICAL SCIENCES IN THE PROTECTION OF PUBLIC HEALTH"
Ferghana, December 18, 2023

Tashkiliy qo‘mita raisi:

Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti rektori, professor - A.A.Sidikov

Tashkiliy qo‘mita raisi o‘rinbosarlari:

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, DSc., professor - M.Kadirova
Ilmiy ishlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, PhD - A.Muradimova

Tashkiliy qo‘mita a’zolari:

“Tibbiy va biologik kimyo” kafedrasi mudiri, к.ф.н., доцент - M.Marupova;
KDTU “Biologik kimyo” kafedrasi mudiri, t.f.d. – S.A.Dolgareva
“Jamoat salomatligi, sog’liqni saqlashni tashkil etish, boshqarish va sport” kafedrasi mudiri, PhD - R.Axmadaliyev;
“Tibbiy va biologik kimyo” kafedrasi dotsenti, k.f.n. - I.Raxmatullayev;
“Tibbiy va biologik kimyo” kafedrasi katta o‘qituvchisi, PhD - N.Dexkanova;
“Jamoat salomatligi, sog‘liqni saqlashni tashkil etish, boshqarish va sport” kafedrasi katta o‘qituvchisi - G.Mamatxanova.

Председатель организационного комитета:

Ректор Ферганского медицинского института общественного здоровья, профессор- А.А.Сидиков

Заместители председателя организационного комитета:

Проректор по научной работе и инновациям, DSc., профессор - М.Кадирова
Заведующий отделом научной работы, инноваций и подготовки научно-педагогических кадров, PhD - А.Мурадимова

Члены организационного комитета:

Заведующий кафедрой “Медицинская и биологическая химия”, к.х.н., доцент - М.Марупова;
Заведующий кафедрой “Биологическая химия” КГМУ, д.м.н., – С.А.Долгарева
Заведующий кафедрой “Общественное здоровье, организация здравоохранения, управление и спорт”, PhD - Р.Ахмадалиев;
Доцент кафедры “Медицинская и биологическая химия”, к.х.н. – И.Рахматуллаев;
Старший преподаватель кафедры “Медицинская и биологическая химия”, PhD. - Н.Дехканова;
Старший преподаватель кафедры “ Общественное здоровье, организация здравоохранения, управление и спорт” - Г.Маматханова.

5 . Bo’riev H., Jo‟raev R., Alimov O. Meva-sabzavotlarni saqlash va ularga dastlabki ishlov berish. Toshkent, 2002 y.

6. Jo‟raev R., Islomov X. «Meva-sabzavotlarni saqlash va dastlabki ishlov berish texnologiyasi» fanidan ma’ruza matnlari. Toshkent, ToshDAU nashriyoti 2000 y.

TEMIRTIKAN (TRIBULUS L.) O‘SIMLIGINING YER USTKI QISMINI XALQ TABOBATIDAGI AHAMIYATI.

G’. T. Isakov[1] ., B. A. Davronov[2]., U.X. Botirov[3]., Z.Q.Axmedova[4]

Central Asian Medical University xalqaro tibbiyot universiteti

tibbiy kimyo o’qituvchilari va iqtidorli talabalari

Annotatsiya: Odamni tetiklashtiradigan, siydik haydaydigan, surgi dori vositasida va so‘zak, ko‘z og‘rig‘i, bosh og‘rig‘ida foydalaniladi. Ibn Sino “Tib qonunlari” da ham yiringli yaralarga, qovuqdagi toshlarni davolashda temirtikan o‘simligidan foydalanganini ko‘rishimiz mumkin.

Kalit so’zlar: Tribulus L, dirham, ritl, tog’ petrushkasi, temirtikan

Kirish: Xalq orasida bu o‘simlik tikanli tok yoki sudraluvchi langar sifatida tanilgan. Barglar va poyalardan ajratib olinadigan asosiy bioaktiv komponent protodiyosindir. O‘simlik tarkibida metabolizm va immunitetga foydali ta'sir ko‘rsatadigan juda ko’p moddalar bor.

Dolzarbligi: Temirtikan (Tribulus L) o’simligi tarkibi juda ko’p foydali moddalarga boy hisoblanadi. Biz tabobatda bu o’simlikdan tosh kasallliklarini davolashda foydalanish orqali juda katta natijalarga erishishimiz mumkin bo’ladi.

Temirtikan (Tribulus L.) tuyavontoshlar oilasiga mansub bir yillik o‘simlik. Poyasi yer bag‘irlab (uchi ko‘tarilib) o‘sadi, bo‘yi 10 - 60 sm shoxlangan, barglari qarama – qarshi joylashgan, qo‘shaloq mayin tukchalar bilan qoplangan, uzunroq tukchalari torvaqaylagan. Barg uzunligi 3-6 sm, bandi qisqa, bargchalari uzunligi 10 mm, cho‘zinchoq, uchlari o‘tkir, yopishgan tukli, yashildan oq-kulranggacha, 5 – 7 juft bargchalardan iborat. Gullari sariq. Mevasi qattiq tikanli. May – avgust oylarida gullab, urug‘ beradi. Ekinlar orasida, bog‘larda, yo‘l yoqalarida, daryo, soy bo‘ylarida va boshqa yerlarada o‘sadi. O‘zbekistonda keng tarqalgan. Tarkibi: Temirtikan tarkibida steroid glikozidlari (trillin, diostsin, gratsillin, protodiostsin, kikubasaponin), taninlar, bioflavonoidlar (kempferol va kvertsetin), alkaloidlar va saponinlar ham mavjud.

Qo’llanilishi: Temirtikan o‘simligidan Ibn Sino ham foydalanish yo‘llarini aytib o‘tgan. “ Tib qonunlari” kitobida qovuqdagi toshlarni davolashda tosh kichik

va yumshoq bo‘lsa, ularga foydali bo‘ladi: yanchilgan qult o‘n besh dirham, parsiyovashon yeti dirham, taloq giyoh sakkiz dirham, temirtikan o‘n dirham, yovvoyi sabzi urug‘i va tog‘ petrushkasining har biridan to‘rt dirhamdan va oq anjirdan yeti dona olib, to‘rt ritl suvda bir ritl qolguncha qaynatiladi va hammomdan chiqqandan keyin ichiladi. Buning bir ichimi yarim ritldir. (1 dirham – 2.975 g, 1 ritl – 345g). Tribulus inson organizmiga yaxshi singadi va metabolizmga uchraydi. Qon plazmasidagi bioaktiv tarkibiy qismlarning maksimal kontsentratsiyasiga bir soat ichida erishiladi va 3 dan keyin u minimal ko‘rsatkichlarga kamayadi. Tanadan chiqib ketish asosan safro bilan amalga oshiriladi.

Ilm inson endokrin tizimiga ijobiy ta'sir ko‘rsatadigan ko‘plab o‘simliklarni biladi. O‘simliklarni davolash vositalari ichki sekretsiya bezlariga yengil ta'sir ko‘rsatadi, ishlab chiqariladigan gormonlar darajasini oshiradi.

Xulosa: Hayotimiz davomida duch kelishimiz mumkin bo’lgan kasalliklar orasida uchraydigan tosh kasalliklari bizni ish va hayot faoliyatimizda bizga qiyinchiliklar keltirib chiqaradi. Shuning uchun bu kasalliklarni operatsiya yo’li bilan hal qilanidan holatga olib bormasdan tabobat yo’li bilan muammolrni bartaraf etadigan bo’lsak, biz o’z maqsadimizga erishgan bo’lamiz.

Adabiyotlar

1.Abu Ali Ibn Sino “Tib qonunlari” Toshkent 1992-yil 3 – jild. 3-5 bet
2.Abu Ali Ibn Sino “Tib qonunlari” Toshkent 1992-yil 2 – jild. 290- bet
3.Saurabh Chhatre, Tanuja Nesari, Gauresh Somani, Divya Kanchan, Sadhana Sathaye.Phytopharmacological overview of Tribulus terrestris// Pharmacognosy Reviews.— 2014-01-01.—Т. 8,вып. 15.—С. 45-51.— ISSN 09737847. — doi:10.4103/0973-7847.125530.

TARAXACUM OFFICINALE WIGG O'SIMLIGINING KUZGI TO`PLAMINING ELEMENTAR TARKIBI

[1]Axmedova Z.Q. Davronov B.A., Saydalıyeva R. Z.[3]

1. CAMU xalqaro tibbiyot universiteti katta o’qituvchisi
2. CAMU xalqaro tibbiyot universiteti DI 1522-guruh talabasi
3. CAMU xalqaro tibbiyot universiteti assistenti

Taraxacum officinale WIGG – qoqio`t *Asteraceae* (murakkabguldoshlar) oilasiga mansub, an'anaviy va xalq tabobatida qo'llaniladigan farmakopeyali dorivor o'simlikdir. Dunyo florasida *Taraxacum* turkumiga mansub o‘simliklarning 2470 dan ortiq turlari mavjud, O‘zbekiston florasida esa 58 dan ortiq yovvoyi holda o‘sadigan momaqaymoq turlari o‘sadi [1, 2].

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ ГРАЖДАН РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ. [1А]М.В. Щавелева, [1Б]М.М. Сачек, [2]Т.Н. Глинская, ……..……..589

СИГАРЕТНЫЙ ДЫМ КАК ПРИЧИНА РАКА ЛЕГКИХ А.Хасанова, Ш.Абдумуминова, А.М.Арипов ……... ……591

ОНКОЛОГИЧЕСКИЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ. А.М.Арипов, А.С.Шокиров……...593

SHIFOBAHSH QOQI O'TINING FOYDALI JIHATLARI. Z.Q.Axmedova, B.A.Davronov, M.A.G'afurova……..595

YOSH BOLALARDA UCHROVCHI GIJJA TURLARI VA ULARNING XALQ TABOBATIDA DAVOLASH USULLARI. U.Botirov, G.Gulomova, Z.Q.Axmedova……..597

BOLALAR OZIQLANISHI UCHUN MO'LJALLANGAN YANGI TURDAGI MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISHDA QOVOQ MEVALARINING AHAMIYATI VA TURLI XIL QOVOQ NAVLARINING KIMYOVIY TARKIBI I.S.Musayeva, Z.Q.Axmedova, F.X.Azimova……...598

TEMIRTIKAN (TRIBULUS L) O'SIMLIGINING YER USTKI QISMINI XALQ TABOBATIDAGI AHAMIYATI. G'T.Isakov, B.A.Davronov, U.X.Botirov, Z.Q.Axmedova…….601

TARAXACUM OFFICINALE WIGG O'SIMLIGINING KUZGI TO'PLAMINING ELEMENTAR TARKIBI. Z.Q.Axmedova, B.A.Davronov, R.Z.Saydaliyeva……602

ЛЕЧЕБНЫЕ СВОЙСТВА РАСТЕНИЯ HELIANTHUS TUBEROSUS З.К.Ахмедова, Ф.Х.Азимова, Б.А.Давронов.....605

УЛУЧШЕНИЕ ФИЗИОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ КЛЕТОК ПЕЧЕНИ, ИНФИЦИРОВАННЫХ ВИРУСОМ ГЕПАТИТА В, ПУТЁМ ОБОГАЩЕНИЯ СОСТАВА ПИЩИ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫМИ ВЕЩЕСТВАМИ Ш.А.Кураматова, М.М.Назирджанов, З.К.Ахмедова, Г.Гуломова……..630

СУРУНКАЛИ КАСАЛЛИКЛАР КАМҚОНЛИГИ ДАВОЛАШДА ХАЛҚ ТАБОБАТИНИНГ РОЛИ. Р.К.Акбарова.....610

ПЕРСПЕКТИВЫ СОЗДАНИЯ ДИЕТИЧЕСКИХ МАСЕЛ. .А.А.Эргашев....613

ЗНАЧЕНИЯ ДИЕТИЧЕСКИХ МАСЕЛ В ОРГАНИЗМЕ. А.А.Эргашев…...614

KOLBASANING ORGONOLEPTIK KO'RSATKICHLARI. B.S.Usmanov.....616

MUNDARIJA 618